Марія вертається із саду. В одній руці підсмикнута спідниця, в другій — набрякла бруньками гілочка вишні. Зранку крапав дощик, і сонце не встигло ще випити росу.

Хвіртка з вулиці сьогодні знову була навстіж відчинена. Ірка, ніхто інший, тільки Ірка знайшла собі дорогу через сад. Так, начебто не було брами. Мчала, мабуть, мов божевільна, бо аж галуззя з вишень поламала. Нерозумний дітвак!

Марія оглядається навколо себе: цього року весна приспішила свій крок. Стільки сонця й зелені о цій порі давно вже не пам'ятають люди. Марія минає долішні кімнати, йде з відламаною гілочкою вишні просто до Ірчиної кімнати, на горище. Ірка в цей час має бути в музичному інституті. Байдуже. Марія хоче знати, в якому настрої вийшла з дому та шалена дівчина. Мусить знати.

Десять пар очей, десять пар вух придбала Марія за вісімнадцять років шлюбного життя. Так з убрання, яке складав її чоловік перед сном, вичитувала, коли та в якому настрої повернувся він додому. Не потребувала нікого розпитувати: ні випробуваних приятелів, ні близьких сусідів. Замкнута в собі, недовірлива, вона всі справи своєї сім'ї вирішувала сама.

Правда і порядок — це два стовпи, на яких збудувала все своє життя. Природний порядок речей: ніяких непередбачених подій, відхилень, химер, ілюзій. Простим шляхом аж до мети. Так найкраще. Її власне життя було зразковим витвором суворого божка — Ладу. День за днем, рік за роком йшли спокійно, послідовно, немов хтось невидний нанизував їх на рівну сталеву нитку.

Дитинство з мильними бульбашками та фарфоровими ляльками розвіялося перед першими подувами зрілого віку. Дівування прийшло ні зарано, ні запізно. Саме вчас. Ніякої романтики, ніяких пустих,

нездійсненних надій. У двадцять літ вийшла заміж. Ця подія була теж записана в її життєвій програмі. Може, могла натрапити на іншого чоловіка, ніж той, якого вибрала. Але що значить "інший"? Кожен інший мав би за собою ще інших. Мусить бути добре так, як є.

І так усе йшло рівним, второваним шляхом цілих вісімнадцять літ. Аж ось на цю весну Ірка, її рідна дитина, безрозсудно вивертається з-під раз і назавжди заведеного порядку так, начебто… але зараз побачимо.

Справді, є на що подивитись. Дверці шафи широко відчинені, на полицях — все перекидано. Ясно, надто квапливо чепурилась. На столі лежить вазочка з фіалками. Вода крапля по краплі стікає по скатертині. На підлозі — старі панчохи й синя шапочка. На ліжку — ноти. Забути ноти, йдучи на урок музики, — чи чував хто таке?

Марія стоїть посеред кімнати, опустивши руки. Не йдеться тут про плями на скатертині, про безладдя у шафі, про синю шапочку в пилюці. Це дрібниці. Вона шукає причини цього безладдя, цього гарячого поспіху, цього бажання причепуритися (а може, і сподобатися — хто знає?). Досі бувало, коли вона, мати, не могла того чи іншого пояснити собі чи збагнути, то приходила й питала просто, відверто, у чому справа. І досі діставала на все щиру відповідь.

Марія береться пересаджувати квіти. Старанно подрібнює чорнозем і думає: "А Ірки все ще не видно…"

Скоро кидає роботу. Їй не терпиться зустріти свою дитину, придивитися до дочки ближче. Може, справді не добачила чого.

Та Ірка не приходить. Марія, загорнувшись у пухнасту шаль, сидить на веранді і чекає.

Дві хмаринки напливли одна на одну, обмінялися поцілунком і попливли далі.

"Ірка, певно, у Гнатових засиділася", — вертаються Маріїні думки до одного. Можна б послати за нею, але не в звичках Марії стежити за своїми близькими. Вона пригадує, що дочка і позавчора, і минулої середи теж прийшла пізніше додому.

"Тільки без зайвих здогадок і побоювань, — стримує вона своє неспокійне серце. — Ірка, певно, прибіжить садом. Мала має часом свої химери".

Марія встає і крок за кроком, наче милуючись гарною погодою, йде стежкою в сад. Вона сідає на лавочку перед самою хвірткою: тут ще здалеку почує Ірчині кроки. Мала не повинна помітити неспокою на її лиці.

Т-с… здається, чиїсь кроки наближаються до хвіртки. Так, але це не її хода. Ірка не вміє так поволі ходити. Хтось нерішуче торкнувся клямки у хвіртці. Марія хутко встає і ще хутчіш сідає: на вулиці її Ірка у товаристві якогось молодого чоловіка.

Марія не може дивуватись ані обурюватись, не може навіть пояснити собі свого хвилювання. Одне тільки розуміє ясно: там, за хвірткою, її дитина з чужим чоловіком, ради якого не завагалась обманювати свою маму.

Марія щораз виразніше чує голос того чоловіка й інстинктивно ховається в тіні вишень. Сидить на краєчку лавки зібгана, дрібна, мало не перелякана і мусить слухати, що ті двоє плетуть між собою. Не може ані на крок рушити з свого сховища, бо не хоче збудити в своїй дитині найменшого підозріння. Марія чує його м'який, майже дівочий голос і питає себе: "Хто він? Як довго знаються? Де і коли пізнав її?" Говорить все він і він. Ірка мовчить. Але — як мовчить? Як дивиться на нього у цій своїй мовчанці? Його голос стає дедалі більш притишеним. Марія вже не чує слів… Так шептати можна тільки лице в лице. Раптом стає тихо.

Хвилина — і хвіртка з грюкотом розчиняється, а в неї прожогом вбігає Ірка. Мчить, немов сам страх наздоганяє її.

Марія чує, як він стоїть біля хвіртки і проводжає її очима. Потім іде. Дуже поволі.

"Закоханий", — міркує Марія і, випроставшись, опанувавши себе, вже йде в бік дому. Те, що чула і бачила, для неї тепер найважливіше. Все це обдумає пізніше. Марія боїться чогось іншого в цю хвилину… Боїться, що застане Ірку у прибраній вже кімнаті, з книжкою біля столу, начебто ніколи нічого не було. Боїться, що Ірка з хитрою, майстерно замаскованою посмішкою кинеться їй на шию, за своїм звичаєм почне осипати її ласкавими: "мусику", "тусику", "мамусику", аби тільки нарешті замилити мамі очі… Боїться історій про Гнатових, про репетиції до концерту — всіх тих можливих причин її запізнення додому. Перед такою грою Марія боїться за себе. Боїться, що її спокійна, врівноважена натура не зможе цього стерпіти.

Добре, добре… Про все це вона подумає ще цієї ночі, але зараз мусить бачити її. Ніяких докорів, ніяких суворих запитань. Тільки побачити.

На ліжку, поверх забутих нот, зіщулившись, з притисненими до очей долонями лежить Ірка… Марія нічого не розуміє: що це має значити? Ще не може вона підійти до дитини, взяти в обійми те писклятко і спитати, де болить. Ще боїться… І питає без найменшої нотки суворості:

— Ірко, що сталося? Чого ти плачеш?

Двоє очей, покірних, боязких, але щасливих, таких щасливих, що не можна їм гріха пам'ятати, дивляться на Марію.

— Ой мамусику, — очі пробують всміхатися, але сльози раз у раз перешкоджають їм, — чого ти дивишся так недобре на мене? Я тобі

завтра все скажу, я маю тобі так багато сказати… Тільки сьогодні не питай мене… Я така щаслива… Така щаслива…

— О Ірусь, Ірусь, дитинко моя… — Марія не може більше нічого сказати. Їй хочеться взяти ту дитину в свої обійми й гукнути всім матерям світу: "Яка з вас, матері, може похвалитися більшим довір'ям своєї дитини?.."

Ірка у милому здивуванні тулиться до мами й не може зрозуміти, чого мусик плаче… Хоче здогадатися:

— Але тебе я ще більше люблю, мусику…

— Я знаю, дитинко. Тепер іди спати. Завтра поговоримо.

Марії не спиться. Із заплющеними повіками лежить тихенько в своєму ліжку і ще раз перебирає в думці все, що приніс їй сьогоднішній день. Їй здається, що вона тільки сьогодні побачила світ зовсім іншим… Але її не лякають ті зміни, навпаки, вона бадьоро йде назустріч новому. Ірка — вже не дитина, а молода дівчина. Закохана молода жінка… Марія щойно бачила, як та закохана дівчина плакала від надміру щастя…

Марія питає своє серце: "Невже ж можна так любити? Невже?" — звертається до своїх майже забутих сімнадцяти літ.

Ті мовчать. Марія ніколи не плакала з надміру щастя, бо ніколи не була так закохана…

Її власне життя було зразковим витвором суворого божка — Ладу.

Подія за подією, рік за роком пройшли спокійно, послідовно, неначе хтось невидимий нанизував їх на рівну сталеву нитку…

1933